

ISSN: 2181-9416

3-SON, 2026

YURIST AXBOROTNOMASI

ВЕСТНИК ЮРИСТА * LAWYER HERALD

HUQUQIY, IJTIMOY, ILMIY-AMALIY JURNAL

CYBERLENINKA

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
eLIBRARY.RU

YURIST AXBOROTNOMASI

3-SON

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 3

LAWYER HERALD

ISSUE 3

KOMILOV Avazbek Boqijonovich

O'zbekiston Respublikasi Huquqni muhofaza qilish akademiyasi kafedra boshlig'i, yuridik fanlar doktori (DSc), dotsent
ORCID 0009-0006-4834-973X
E-mail: komilov02011985@gmail.com

PROKUROR HUQUQIY VOSITALARINI TASNIFLASHNING ILMIIY-NAZARIY ASOSLARI

Iqtibos keltirish uchun (для цитирования, for citation): KOMILOV A.B. Prokuror huquqiy vositalarini tasniflashning ilmiy-nazariy asoslari // Yurist axborotnomasi – Вестник юриста – Lawyer herald. № 3 (2026) В. 102-108.

 3 (2026) DOI <https://doi.org/10.34920/2181-9416/2026/3-010>

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada prokuror huquqiy vositalarining ilmiy-nazariy asoslari, ularning mazmun-mohiyati va tizimlashtirish masalalari tadqiq etilgan. Muallif prokuror huquqiy vositalarini tasniflash bo'yicha milliy va xorijiy olimlarning yondashuvlarini qiyosiy tahlil qilib, ularni ikkita asosiy guruhga ajratgan holda o'rgangan. Maqolada A.Davletov, E.Yergashev, N.Koreshnikova, A.Marinicheva, S.Filipenko va boshqa yetakchi huquqshunos olimlarning tasniflash mezonlari atroflicha muhokama qilingan va ba'zi o'rinlarda ular bilan ilmiy munozaraga kirishilgan. Prokurorning nazorat bilan bog'liq bo'lmagan vositalari ham protsessual nazorat bilan bog'liq bo'lmagan vositalar va noprotsessual nazorat bilan bog'liq bo'lmagan vositalarga bo'lib tahlil qilingan. Maqola yakunida muallif tomonidan prokuror huquqiy vositalarini maqsadiga, funksional mansubligiga, normativ tartibga solish manbasiga va ifodalanish shakliga ko'ra tizimlashtirilgan mualliflik tasnifi taklif etilgan. Prokuror huquqiy vositalari maqsadiga ko'ra qonun buzilishi, uning kelib chiqish sabablari va bunga imkoniyat yaratib berayotgan shart-sharoitlarni aniqlashga qaratilgan vositalar hamda aniqlangan qonun buzilishiga nisbatan ta'sir ko'rsatish vositalariga bo'linishi hamda prokuror huquqiy vositalari ifodalanish shakliga ko'ra qonunda nazarda tutilgan harakatlar (masalan, prokuror tekshiruvi) va hujjatlarga (prokuror nazorati hujjatlari va h.k.) tasniflanishi ham tahlil etilgan.

Kalit so'zlar: prokuror nazorati, prokuror huquqiy vositalari, prokuror vakolatlari, funksional mansublik, protsessual va noprotsessual vositalar, prokuror nazorati hujjatlari, protest, taqdimnoma.

КОМИЛОВ Авазбек Бокижонович

Заведующий кафедрой Академии правоохранительных органов Республики Узбекистан, доктор юридических наук (DSc), доцент
ORCID 0009-0006-4834-973X
E-mail: komilov02011985@gmail.com

НАУЧНО-ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ КЛАССИФИКАЦИИ ПРОКУРОРСКИХ ПРАВОВЫХ СРЕДСТВ

АННОТАЦИЯ

В данной статье исследуются научно-теоретические основы, сущность и вопросы систематизации правовых средств прокурора. Автор проводит сравнительный анализ подходов

национальных и зарубежных ученых к классификации правовых средств прокурора, разделяя их на две основные группы. В статье подробно обсуждаются критерии классификации, предложенные такими ведущими учеными-юристами, как А.Давлетов, Е.Ергашев, Н.Корешникова, А.Мариничева, С.Филипенко и другие, при этом в определенных пунктах автор вступает с ними в научную полемику. Надзорные средства прокурора, не связанные с надзором, также анализируются путем их разделения на процессуальные ненадзорные средства и непроцессуальные ненадзорные средства. По итогам исследования автором предложена оригинальная классификация, систематизирующая правовые средства прокурора по их целям, функциональной принадлежности, источнику нормативного регулирования и форме выражения. Также проанализирована классификация прокурорских правовых средств по их целевому назначению на средства, направленные на выявление нарушений закона, причин их возникновения и условий, способствующих таким нарушениям, а также на средства воздействия в отношении выявленных нарушений закона. Кроме того, рассмотрена классификация прокурорских правовых средств по форме их выражения на предусмотренные законом действия (например, прокурорские проверки) и документы (акты прокурорского надзора и иные прокурорские документы)

Ключевые слова: прокурорский надзор, правовые средства прокурора, полномочия прокурора, функциональная принадлежность, процессуальные и непроцессуальные средства, акты прокурорского надзора, протест, представление.

AVAZBEK Komilov

Head of Department at the Law Enforcement
Academy of the Republic of Uzbekistan,
Doctor of Law (DSc), Associate Professor
ORCID 0009-0006-4834-973X
E-mail: komilov02011985@gmail.com

SCIENTIFIC AND THEORETICAL FOUNDATIONS OF THE CLASSIFICATION OF PROSECUTORIAL LEGAL INSTRUMENTS

ANNOTATION

This article investigates the theoretical and scientific foundations, essence, and systematization of the prosecutor's legal means. The author conducts a comparative analysis of approaches by national and foreign scholars regarding the classification of these means, categorizing them into two primary groups. The classification criteria proposed by prominent legal scholars, such as A.Davletov, E.Ergashev, N.Koreshnikova, A.Marinicheva, S.Filipenko, and others, are discussed in detail, incorporating scientific debates on specific points. The non-supervisory instruments of the prosecutor are also analyzed by dividing them into procedural non-supervisory instruments and non-procedural non-supervisory instruments. Based on the research findings, the author proposes an original classification that systematizes the prosecutor's legal means according to their purpose, functional attribution, source of regulatory framework, and form of expression. The study also analyzes the classification of prosecutorial legal instruments according to their purpose into instruments aimed at identifying violations of the law, the causes of their occurrence, and the conditions facilitating such violations, as well as instruments intended to respond to and address the identified violations of the law. Furthermore, prosecutorial legal instruments are classified, according to their form of expression, into actions prescribed by law (for example, prosecutorial inspections) and documents (such as prosecutorial oversight documents and other related prosecutorial acts)

Key words: prosecutorial supervision, prosecutor's legal means, prosecutor's powers, functional attribution, procedural and non-procedural means, prosecutorial supervision documents, protest, submission.

Ma'lumki, prokuror huquqiy vositalari turli-tuman bo'lib, ular o'zaro bir-biri bilan chambarchas bog'liq vositalar va ularning tarkibiy qismlaridan tashkil topadi. Ayni paytda, mazkur vositalarning tartibsizligi ularni muayyan belgilar asosida ma'lum bir tizimga solishni, tartibga keltirishni talab qiladi. Shu sababli, ko'plab milliy va xorijiy olimlar o'z tadqiqotlari, ilmiy va o'quv adabiyotlarida prokuror huquqiy vositalarini tasniflash bo'yicha o'zlarining alohida yondashuvlarini ishlab chiqishgan. Ular orasida S.Alekseyev, M.Byzova, O.Voronin, N.Votchel, A.Davletov, A.Dolgova, E.Yergashev, N.Koreshnikova, O.Kojevnikov, A.Marinicheva, O.Teterina, Y.Turigin, P.Prigorsha va S.Filipenko kabi olimlar alohida ajralib turadi.

Prokuror huquqiy vositalarini tasniflashga oid ilmiy-nazariy asoslarni o'rganish natijasida ushbu vositalarni tasniflagan tadqiqotchi va olimlarni ular taklif etgan tasniflash belgilariga ko'ra 2 ta katta guruhga ajratish mumkin, degan xulosaga kelindi. *Birinchi guruhga* prokuror huquqiy vositalarini bir yoki ikkita mezonga ko'ra tasniflagan olimlar (*S.Alekseyev, Y.Y.Vinokurov, A.Dolgova, O.Kojevnikov, A.Marinicheva, S.Filipenko, F.Shvaba*), ikkinchi guruhga tasniflash masalasiga chuqurroq yondashib, huquqiy vositalarni nisbatan kengroq belgilar asosida tizimlashtirgan olimlar (*M.Byzova, O.Voronin, A.Davletov, E.Yergashev, N.Koreshnikova, P.Prigorsha, Yu.Turigin*) kiradi.

Birinchi guruhga mansub olimlarning aksariyati prokuror huquqiy vositalarini tasniflashda asos sifatida yoki vositalarni qo'llash maqsadi yoki qo'llash sohasi yoxud ularning ifodalanish shakli kabi mezonlarga tayanadilar. Xususan, A.Dolgova 1972-yilda taklif etgan tasnifga binoan, prokuror huquqiy vositalari: umumiy – prokuror nazoratining barcha yo'nalishlarida (sohalarida) qo'llaniladigan vositalar va maxsus – alohida yoki bir necha yo'nalishlarga (sohalarga) mansub vositalarga bo'lingan [1, B.30-31]. S.Alekseyevning qarashlariga ko'ra, prokuror nazorati huquqiy vositalariga prokurorga "Prokuratura to'g'risida"gi Qonun va boshqa qonunlar bilan taqdim etilgan vositalar taalluqli bo'lib, avvalo, ular: qonun buzilishini aniqlashga qaratilgan vositalar (*masalan, shaxsni prokuraturaga chaqirish yoki suddan fuqarolik ishini talab qilib olish*) va aniqlangan qonun buzilishlarini bartaraf etishga yo'naltirilgan vositalarga bo'linishi haqida yozadilar [2, B.31]. Shu kabi, A.Marinicheva prokuror nazoratining huquqiy vositalarini qo'llash maqsadiga ko'ra: 1) qonun buzilishi, uning kelib chiqish sabablari va bunga imkoniyat yaratib berayotgan shart-sharoitlarni aniqlashga qaratilgan vositalar (misol uchun, prokuror tekshiruvi); 2) aniqlangan qonun buzilishi holatlarini bartaraf etishga qaratilgan vositalar (*misol uchun, prokuror protesti*) va 3) aybdor shaxslarni javobgarlikka tortishga yo'naltirilgan vositalarga (*misol uchun, prokurorning ma'muriy javobgarlik to'g'risida ish qo'zg'atish haqidagi qarori*) bo'lib tasniflaydi [3, B.101-103].

Birinchi guruhga mansub olimlardan Y.Y.Vinokurov, O.Kojevnikov va S.Filipenkolar ilgari surgan yondashuvlar ham e'tiborga molik sanaladi. Jumladan, huquqshunos olim S.Filipenkoning yozishicha, qonunlar ijrosi ustidan nazorat jarayonida qo'llaniladigan huquqiy vositalar dastlab 2 ta katta guruhga bo'linadi: *birinchi guruh* – qonunbuzarliklarni aniqlashda qo'llaniladigan vositalar va *ikkinchi guruh* – ularni to'xtatish va oldini olishda qo'llaniladigan vositalar, ya'ni prokuror ta'sir hujjatlaridir. Uning fikricha, qonunbuzarliklarni aniqlashda qo'llaniladigan vositalarning o'zini ham 2 ta guruhga ajratish mumkin bo'lib, birinchisi – qonuniylik ahvolini monitoring qilish vositalari, ikkinchisi – prokuror tekshiruvlari mobaynida qo'llaniladigan vositalar hisoblanadi. Shuningdek, prokuror huquqiy vositalari ular kimga yo'naltirilgan bo'lsa, o'sha organning prokuror nazorati obyekti sanalishi yoki sanalmasligiga qarab: nazorat vositalari va nazorat bilan bog'liq bo'lmagan vositalarga bo'linadi. Bunda ikkinchi turdagi vositalar protsessual va noprotsessual vositalarga ajraladi [4, B.209]. Bizningcha, birinchi guruhga mansub olimlarning tasniflarida, birinchidan, huquqiy vositalarni tasniflash asoslari yetarlicha emas, ikkinchidan, ushbu asoslar bo'yicha mazkur vositalarni u yoki bu guruhlarga bo'lishda barcha vositalar mansubligini to'liq aniqlash imkoni yo'q. Shu jihatdan olib qaraganda, bizning qarashlarimiz ko'proq ikkinchi guruhga mansub olimlarning qarashlari bilan mos keladi.

Yuqorida ta'kidlanganidek, ikkinchi guruhga mansub olimlarning prokuror huquqiy vositalarini tasniflash masalasidagi yondashuv va qarashlari o'zining nisbatan keng qamrovliligi bilan ajralib turadi. Ta'kidlash kerakki, O'zbekiston mustaqillikka erishgan 1991-yildan shu kunga qadar milliy olimlar orasida prokuror huquqiy vositalarini tartibga solish masalasini o'z asarlarida ko'tarib chiqqan olim faqatgina A.Davletov hisoblanadi. U o'zining "Prokuror nazorati" darsligida [5, B.320] prokuror huquqiy vositalarini tasniflash masalasiga to'xtalib o'tadi. Muallif prokuror nazoratining huquqiy vositalarini maqsadiga ko'ra: a) qonun buzilishi, uning kelib chiqish sabablari va bunga imkoniyat yaratib berayotgan shart-sharoitlarni aniqlashga qaratilgan vositalar; b) qonun buzilishi, uning kelib chiqish sabablari va bunga imkoniyat yaratib berayotgan shart-sharoitlarni bartaraf etishga qaratilgan vositalar; v) qonunbuzarlarni javobgarlikka tortishga qaratilgan vositalar; g) huquqbuzar tomonidan yetkazilgan moddiy zararni undirishni ta'minlashga qaratilgan vositalar; d) qonun buzilishining oldini olishga qaratilgan vositalarga bo'ladi. U *birinchi turdagi huquqiy vositalarga*: tekshirish uchun vakolatli idoralardan ma'lumot, statistika va boshqa zaruriy hujjatlarni talab qilib olish, nazorat organlaridan tekshirish yoki reviziya o'tkazishni talab qilish, mutaxassis ajratishni talab qilish, tekshirish o'tkazish, fuqarolar va mansabdor shaxslarni chaqirish hamda ulardan qonun buzilishi holati yuzasidan yozma yoki og'zaki tushuntirishlar talab qilish kabilarni kiritadi. *Ikkinchi turdagi huquqiy vositalarga*: noqonuniy huquqiy hujjat yoki harakatga nisbatan protest keltirish, qonun buzilishini bartaraf etish to'g'risida taqdimnoma kiritish va boshqalarni kiritadi. *Uchinchi turdagi huquqiy vositalarga*: jinoyat ishi qo'zg'atish, intizomiy yoki ma'muriy javobgarlik to'g'risida ish qo'zg'atish kabilarni, *to'rtinchi turdagi huquqiy vositalarga*: fuqarolik ishlari bo'yicha yetkazilgan zararni qoplash haqida da'vo ariza kiritish kabilarni kiritadi. Va nihoyat, *beshtinchi turdagi huquqiy vositalarga*: qonunning buzilishiga yo'l qo'ymaslik haqida rasmiy ogohlantiruv e'lon qilish, protest sudda ko'rib chiqilguniga qadar huquqiy hujjat ijrosini to'xtatib qo'yish va boshqalar misol bo'lishini qayd etadi. A.Davletov xarakteri bo'yicha huquqiy vositalarni: a) majburlovchi; b) to'xtatuvchi; v) ma'muriy buyruq beruvchi vositalarga ajratadi. Uning fikricha, majburlash xarakteriga ega bo'lgan huquqiy vositalarga: tekshirish yoki reviziya o'tkazishni talab qilish, to'xtatuvchi xarakterga ega huquqiy vositalarga: sudlarning hujjatlari ijrosini to'xtatib qo'yish hamda ma'muriy buyruq beruvchi huquqiy vositalarga: yozma ko'rsatma berish, jinoyat ishini qo'shimcha tergovga qaytarish kabilarni misol qilib ko'rsatadi. Shuningdek, muallif huquqiy vositalarni shakli bo'yicha: a) harakatlar va b) hujjatlarga bo'ladi. Fikrimizcha, A.Davletov tomonidan taklif etilgan tasniflardagi prokuror huquqiy vositalarini u yoki bu guruhga mansubligini belgilash asoslari bilan kelishish mumkin, ammo, nazarimizda, muallif huquqiy vositalarni prokuror vakolatlari bilan aralastirib yuborgan. Boisi, u misol tariqasida keltirgan vositalar huquqiy vositalar emas, balki "Prokuratura to'g'risida"gi Qonun bilan prokurorlarga berilgan vakolatlar hisoblanadi.

Shu o'rinda, O'zbekistondan farqli ravishda, MDH mamlakatlari olimlari, ayniqsa, rossiyalik olimlar tomonidan prokuror huquqiy vositalarini tasniflash masalasi keng o'rganilganligini alohida e'tirof etish zarur. Jumladan, M.Byzova prokuror huquqiy vositalarni faoliyat yo'nalishi, maqsadi, imperativlik darajasi va normativ tartibga solish manbasiga ko'ra tasniflaydi. Xususan, u huquqiy vositalarni: 1) faoliyat yo'nalishiga ko'ra: prokuror nazorati faoliyati bilan bog'liq bo'lgan vositalar va nazorat faoliyati bilan bog'liq bo'lmagan vositalarga; 2) maqsadiga ko'ra: qonun buzilishini aniqlash vositalari va aniqlangan qonun buzilishiga ta'sir ko'rsatish vositalariga; 3) imperativlik darajasiga ko'ra: imperativ, cheklangan-imperativ va dispozitiv vositalarga; 4) normativ tartibga solish manbasiga ko'ra: protsessual vositalar va noprotsessual vositalarga ajratadi [6, B.182].

Mazkur sohada maxsus o'rganishlar olib borgan olim P.Prigorsha esa prokuror huquqiy vositalarini dastlab 2 turga: 1) huquqbuzarliklarni aniqlash vositalari (*masalan, prokuror tekshiruvi*) va 2) aniqlangan huquqbuzarliklarga ta'sir ko'rsatishga (*munosabat bildirish*) qaratilgan vositalarga (*masalan, prokuror talabnomasi*) bo'ladi [7, B.84-85]. Muallif ilgari surgan yondashuvga asosan,

prokuror huquqiy vositalari o'z navbatida: nazorat va nazorat bilan bog'liq bo'lmagan vositalarga ajratilishi lozim. Nazorat vositalariga prokuratura organlari tomonidan nazorat funksiyasini amalga oshirish mobaynida qo'llaniladigan vositalar, nazorat bilan bog'liq bo'lmagan vositalarga nazorat funksiyasidan tashqari funksiyalar, masalan, odil sudlovga ko'maklashish funksiyasini (*sudlarda jinoyat, fuqarolik ishlari ko'rilishida prokuror ishtirokini ta'minlash*) amalga oshirish chog'ida qo'llaniladigan vositalar kiradi. Nazorat va nazorat bilan bog'liq bo'lmagan huquqiy vositalar protsessual va noprotsessual vositalarga ajratiladi. Protsessual nazorat vositalari orasida: prokuror yozma ko'rsatmasi, prokuror talabnomasi, prokurorning turli xil qarorlari; noprotsessual nazorat vositalari orasida: protest, taqdimnoma, ogohlantiruv, ma'muriy javobgarlik to'g'risida ish qo'zg'atish haqidagi qaror ajralib turadi. Nazorat bilan bog'liq bo'lmagan protsessual vositalarga sud hujjatlariga nisbatan prokuror taqdimnomasi va shikoyati, prokurorning da'vo arizasi va boshqa arizalari mansub bo'lsa, nazorat bilan bog'liq bo'lmagan noprotsessual vositalarga qonun buzilishlar haqidagi prokuror xabarnomasi, prokuror xati, prokuror axboroti va prokuror ma'ruzasi kiritiladi [8, B.18-20].

Bizningcha, yuqorida qayd etilgan tasniflarga nisbatan Y.Ergashev va N.Koreshnikova [9, B.25-32]lar taklif etgan tasniflash asoslari va ularning tarkibiy qismlari o'zining to'liqligi hamda keng qamrovliligi bilan ajralib turadi. Chunonchi, prokuror huquqiy vositalari, ularni anglash, qo'llash va huquqiy jihatdan tartibga solish muammolari yuzasidan alohida tadqiqot olib borgan olim Y.Ergashevning ta'kidlashicha, prokuror huquqiy vositalari, avvalo, maqsadiga ko'ra: 1) *qonun buzilishini aniqlash vositalari* – ularni qo'llashdan ko'zlangan eng asosiy maqsad – qonun buzilishi, uning kelib chiqish sabablari va bunga imkoniyat yaratib berayotgan shart-sharoitlarni, ularni sodir etishda aybdor shaxslarni aniqlash hisoblanadi. Ular orasida eng muhim vosita bu – prokuror tekshiruv sanaladi; 2) *aniqlangan qonun buzilishiga nisbatan ta'sir vositalari (prokuror ta'sir vositalari)* bo'lib, ular aniqlangan qonun buzilishi, uning sababi va shart-sharoitlarni bartaraf etish hamda aybdor shaxslarni javobgarlikka tortish maqsadini ko'zlaydi.

Shuningdek, prokuror ta'sir vositalarini qo'llanish sohasiga ko'ra: umumiy va maxsus vositalarga, xarakteriga ko'ra: ogohlantiruvchi, oldini oluvchi va jazolovchi vositalarga bo'ladi. Shu bilan birga, uning fikricha, prokuror huquqiy vositalari: nazorat vositalari va nazorat bilan bog'liq bo'lmagan vositalarga ham ajratiladi. O'z navbatida ular: protsessual va noprotsessual vositalarga bo'linadi. Prokurorning protsessual ta'sir vositalarini nazorat osti subyektlarning nohuquqiy xatti-harakatlariga nisbatan qo'llanuvchi (*qaror, talabnoma, yozma ko'rsatma*) va huquqiy xatti-harakatlariga nisbatan qo'llanuvchi (prokuror tasdig'i, prokuror roziligi, prokuror sanksiyasi) vositalarga ham ajratish mumkin. Muallif yakunda, prokuror ta'sir vositalarini xarakteriga ko'ra: 1) asosiy – qonunda to'g'ridan-to'g'ri ko'rsatilgan, prokuraturaning bosh funksiyasi namoyon bo'ladigan prokuror ta'sir vositalari (prokuror nazorati hujjatlari, prokurorning protsessual vositalari) va 2) signal beruvchi – qonun buzilishini bartaraf etish talabi qo'yilmagan qonuniylik ahvoli to'g'risidagi axborotlarni qamrab oluvchi vositalarga (axborot xatlari, axborotlar, xabarnomalar, prokuror suhbatlari, ma'ruza) tasniflaydi [10, B.40-42].

Umuman olganda, mazkur mavzuni o'rgangan tadqiqotchi-olimlarning ilmiy qarashlari, milliy qonunchilik va prokuror nazorati amaliyotini umumlashtirgan holda, bizningcha, prokuror huquqiy vositalarini quyidagicha tasniflash maqsadga muvofiq, degan xulosaga keldik. Xususan, dastlab prokuror huquqiy vositalari: 1) maqsadiga ko'ra: a) qonun buzilishi, uning kelib chiqish sabablari va bunga imkoniyat yaratib berayotgan shart-sharoitlarni aniqlashga qaratilgan vositalar hamda b) aniqlangan qonun buzilishiga nisbatan ta'sir ko'rsatish vositalariga bo'linadi.

Qonun buzilishi, uning kelib chiqish sabablari va bunga imkoniyat yaratib berayotgan shart-sharoitlarni aniqlashga qaratilgan vositalar 2) funksional mansubligiga ko'ra, 2 ta turga: a) prokuror nazorati vositalari (prokuror nazorati tartibidagi tekshiruvlari); va b) prokuror nazorati

bilan bog'liq bo'lmagan vositalarga (prokurorning nazorat bilan bog'liq bo'lmagan tekshirishlari, masalan, huquqiy hujjatlarning qonuniyligini aniqlashga qaratilgan tekshirish, normativ-huquqiy hujjatlardagi korrupsiyaviy omillarni aniqlashga qaratilgan tekshirish, monitoring) bo'linadi.

Aniqlangan qonun buzilishiga nisbatan ta'sir ko'rsatish vositalari ham 2) funksional mansubligiga ko'ra: a) prokuror nazorati vositalari va b) prokuror nazorati bilan bog'liq bo'lmagan vositalarga ajratiladi.

Nazorat vositalari 3) normativ tartibga solish manbasiga ko'ra, 2 turga: a) protsessual nazorat vositalar (protsessual qonunchilik bilan tartibga solinadi) va b) noprotsessual nazorat vositalarga (boshqa qonunchilik bilan tartibga solinadi) bo'linadi. Prokurorning protsessual nazorat vositalari: a) nazorat osti subyektlarning nohuquqiy xatti-harakatlariga nisbatan qo'llanuvchi (qaror, talabnoma, yozma ko'rsatma) va b) huquqiy xatti-harakatlariga nisbatan qo'llanuvchi (prokuror tasdig'i, prokuror roziligi, prokuror sanksiyasi) vositalarga ajratiladi. Prokurorning noprotsessual nazorat vositalariga prokuror nazorati hujjatlari (*ma'lumot uchun, 2025-yil davomida prokuratura organlari tomonidan jami 48 mingdan ortiq protest, 32 mingdan ortiq taqdimnoma, 47 mingdan ortiq qaror hamda 24 mingdan ortiq ogohlantiruv nazorat hujjatlari qo'llanilgan*) kiradi.

Prokurorning nazorat bilan bog'liq bo'lmagan vositalari ham 2 turga: a) protsessual nazorat bilan bog'liq bo'lmagan vositalar (asosiy vositalar) va b) noprotsessual nazorat bilan bog'liq bo'lmagan vositalarga (signal beruvchi vositalar) bo'linadi. Protsessual nazorat bilan bog'liq bo'lmagan vositalarga: da'vo ariza, ariza, sud hujjatlariga (hal qiluv qarori, ajrim, qaror va buyruq) nisbatan protest kiradi. Noprotsessual nazorat bilan bog'liq bo'lmagan vositalarga: prokuror axboroti, prokuror xabarnomasi, prokuror ma'ruzasi kiradi.

Bundan tashqari, prokuror huquqiy vositalari 4) ifodalanish shakliga ko'ra qonunda nazarda tutilgan: a) *harakatlar (masalan, prokuror tekshiruvi)* va b) *hujjatlarga (prokuror nazorati hujjatlari va h.k.) tasniflanadi*.

Xulosa qilib aytganda, prokuror huquqiy vositalarini tasniflash ularni yanada chuqurroq anglash, ularning turlari, har bir huquqiy vositaga xos xususiyatlarni tushunib yetish va amaliyotda ularning to'g'ri qo'llanishiga xizmat qiladi.

IQTIBOSLAR/ЧОСКИ/REFERENCES:

1. Безсалий О.Р. Современные проблемы правовой регламентации предостережения прокурора и его применения: Дисс. ... канд. юрид. наук. – М.: Федеральное государственное бюджетное образовательное учреждение высшего образования “Уральский государственный университет”, 2018. – С. 30-31.

2. Алексеев С.Л., Вотчель Н.Р. Прокурорский надзор: Учебное пособие / под ред. д.ю.н., профессора Ф.Н.Багаутдинова. – Казань: Информационно-технологический центр АСО, 2014. – С. 31.

3. Мариничева А.Ю. Некоторые правовые средства прокурорского надзора за законностью закупочной деятельности // «Уголовная юстиция – Russian Journal of Criminal Law», №17 / 2021. – С. 101-103.

4. Филипенко С.В. Классификация правовых средств органов прокуратуры, применяемых при надзоре за исполнением законов // Вестник Саратовской государственной юридической академии, № 3 (116) / 2017. – С. 209.

5. Давлетов А.Дж. Прокурорский надзор: учебник для студентов юридических вузов и факультетов. – Нукус: «Билим», 1999. – 320 с.

6. Бызова М.В. Представление прокурора: Дисс. ... канд. юрид. наук. – Екатеринбург: Государственное образовательное учреждение высшего профессионального образования “Уральская государственная юридическая академия”, 2009. – С. 182.

7. Пригорща П.А. К вопросу и сущности требования как акта прокурорского реагирования современной Российской прокуратуры // «Бизнес в законе», №1 / 2011. – С. 84-85.

8. Пригорща П.А. Требование прокурора как средство обеспечения исполнения закона: теоретические и практические аспекты: Дисс. ... канд. юрид. наук. – Екатеринбург: Уральская государственная юридическая академия, 2011. – С. 18-20.

9. Корешникова Н.Р. Основные правовые средства прокуратуры Российской Федерации как инструмент обеспечения исполнения законов: Дисс. ... канд. юрид. наук. – Екатеринбург: Уральская государственная юридическая академия, 2010. – С. 25-32.

10. Ергашев Е.Р., Е.А.Габышева. Правовые средства прокурора: проблемы осмысления, применения и правового регулирования // Российское право: образование, практика, наука. 2018. №5 (107). – С. 40-42.

YURIST AXBOROTNOMASI

3-SON

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 3

LAWYER HERALD

ISSUE 3

ISSN 2181-9416

DOI JURNAL: 10.34920/2181-9416/2026/3

2026-YIL